

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6, 10674, Τηλ.: 210 7233221-2, φαξ: 210 7233217

e-mail: info@nchr.gr, website : www.nchr.gr

Υπόμνημα της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Τροποποίηση του Ν 927/1979 (Α' 139) και Προσάρμοση του Στην Απόφαση-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28^{ης} Νοεμβρίου 2008, για την Καταπολέμηση Ορισμένων Μορφών και Εκδηλώσεων Ρατσισμού Και Ξενοφοβίας μέσω του Ποινικού Δικαίου»

17.12.2013

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η ΕΕΔΑ παρακολουθώντας με προσοχή τις πρωτοβουλίες για την αλλαγή ή την ενίσχυση της υπάρχουσας νομοθεσίας κατά του ρατσισμού, επαναφέρει τις θέσεις της επί του ζητήματος και με αφορμή την κατάθεση στη Βουλή του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «Τροποποίηση του Ν. 927/1979 (Α'139) και προσαρμογή του στην απόφαση-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου», επισημαίνει την αποδοχή και απήχρησή τους για την κατάρτιση του νέου νομοθετικού κειμένου.

Παρά τις συνεχείς διακοπές στη νομοθετική διαδικασία, η ΕΕΔΑ έχει τοποθετηθεί σταθερά επί της ανάγκης αντιμετώπισης της ρατσιστικής βίας παρακολουθώντας τις εκάστοτε νομοθετικές προτάσεις, υιοθετώντας τα εξής κείμενα:

- Δελτίο τύπου - «Υπόμνημα της ΕΕΔΑ επί της αντιρατσιστικής νομοθεσίας» (16.9.2013),

- Παρατηρήσεις επί του Σχεδίου Νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (17.3.2011) και
- Δύο ειδικές εκθέσεις με τίτλο «Η αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την αστυνομία και τη δικαιοσύνη» και «Εξτρεμιστικές ομάδες, δημόσιος πολιτικός λόγος, ρατσιστική βία στα γήπεδα», οι οποίες δημοσιεύθηκαν στην ετήσια έκθεση του 2011 ως ειδική θεματική αφιερωμένη στη ρατσιστική βία.

Το υπό εξέταση Σχέδιο Νόμου (Σ/Ν) θεσπίζει διατάξεις ποινικού δικαίου σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της απόφασης-πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 28^{ης} Νοεμβρίου 2008. Ως ημερομηνία συμμόρφωσης η απόφαση-πλαίσιο ορίζει την 28.11.2010, με αποτέλεσμα να έχουν ήδη εξαντληθεί τα περιθώρια καθυστέρησης.

Σημειώνεται επίσης εισαγωγικά, ότι το παρόν Σ/Ν σχέδιο νόμου δεν κοινοποιήθηκε στην ΕΕΔΑ για να τοποθετηθεί επ' αυτού, παρά τις επανειλημμένες οχλήσεις μας. Μάλιστα, κατατεθέν στη Βουλή από 20.11.2013, το Σ/Ν συνοδεύεται από Έκθεση Δημόσιας Διαβούλευσης που αφορά στο αναρτηθέν στις 22.2.2011 Σ/Ν, δηλαδή ένα διαφορετικό κείμενο από αυτό που συνοδεύει.

II. Γενικές παρατηρήσεις επί του Σ/Ν

Δεδομένης της κρισιμότητας της κοινωνικής χρονικής συγκυρίας στην οποία έρχεται προς εξέταση το παρόν σχέδιο νόμου, η ΕΕΔΑ δράττεται της ευκαιρίας για να διατυπώσει την ισχυρή πεποίθηση ότι το μήνυμα της σαφούς, ρητής και υπεράνω κάθε άλλης επιμέρους διαφοροποίησης ή επιφύλαξης καταδίκης των εγκλημάτων βίας με ρατσιστικό κίνητρο πρέπει να εκπέμπεται στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας με αποφασιστικότητα και ειλικρίνεια, με λόγο και με πράξεις. Το ζήτημα της αποτελεσματικής καταπολέμησης εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας και της κύρωσης της μισαλλοδοξίας και της ρητορικής του μίσους είναι πρωταρχικής σημασίας για την ελληνική Πολιτεία, τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου.

Ενόψει των σοβαρών προκλήσεων που αντιμετωπίζει σήμερα η Χώρα μας, κρίνεται επιβεβλημένη η συμμόρφωση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση των φυλετικών διακρίσεων, του οποίου η αναποτελεσματική εφαρμογή έχει επανειλημμένα απασχολήσει τα διεθνή όργανα, με τις διατάξεις της Απόφασης-Πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 28ης Νοεμβρίου 2008¹. Η τροποποίηση, συνεπώς, του Ν 927/1979 φαίνεται, *a priori*, να στοχεύει στη «δημιουργία ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση των εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας, καθώς και των εγκλημάτων που τελούνται με τέτοια κίνητρα, καλύπτοντας συγκεκριμένες και ειδικότερες πτυχές του θέματος, εισάγοντας νομικά μέσα προστασίας και προβλέποντας αναλογικές και αποτελεσματικές κυρώσεις»².

Είναι πρωταρχικής σημασίας, ωστόσο, να επισημανθεί ο κίνδυνος που εγκυμονεί η εστίαση της δημόσιας προσοχής στην κύρωση του ρατσιστικού λόγου να λειτουργεί ως αντίβαρο στην απουσία οποιασδήποτε κύρωσης των πράξεων βίας. Η αντιμετώπιση του ρατσιστικού λόγου είναι ένα σημαντικό βήμα, που δύναται να λειτουργήσει προληπτικά ως προς την καταπολέμηση των πράξεων ρατσιστικής βίας. Σε καμία περίπτωση, εντούτοις, δε συνιστά εκπλήρωση της υποχρέωσης διερεύνησης, κύρωσης – και στην ουσία πραγματικής απαξίωσης – των πράξεων ρατσιστικής βίας. Για το λόγο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναδειχθεί με κάθε δυνατή έμφαση η αναγκαιότητα ανάληψης παράλληλης και αποτελεσματικής εκπαιδευτικής πρωτοβουλίας στα σχολεία και υλοποίησης μέτρων ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού ώστε να μην παγιωθεί η εντύπωση ότι η βία και ο ρατσισμός γίνονται αποδεκτά από την Πολιτεία και κατ' επέκταση από το κοινωνικό σύνολο.

¹ Βλ. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Πρόταση Απόφαση Πλαισίου του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, COM (2001) 664 τελικό (28.11.2001), σελ. 7.

² Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Τροποποίηση του Ν 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή του στην απόφαση – πλαίσιο 2008/913/ΔΕΥ της 28^{ης} Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (L 328)», παρ. 7, <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/t-l328-eis.PDF>.

III. Ειδικές Παρατηρήσεις

A. Προτάσεις της ΕΕΔΑ που ελήφθησαν υπόψη για την εκπόνηση του παρόντος Σ/Ν

- **Κριτήριο «γενεαλογικών καταβολών» (άρθρα 1, παρ. 1 και 2, παρ. 1, Σ/Ν)**

Η ΕΕΔΑ σημειώνει τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του Σ/Ν με βάση το στοιχείο των «γενεαλογικών καταβολών», ως κριτήριο ένταξης στις ομάδες προσώπων που χρήζουν προστασίας έναντι της δημόσιας υποκίνησης βίας ή μίσους.

Επισημαίνεται, δε, ότι η ΕΕΔΑ είχε προκρίνει τον όρο «καταγωγή», ο οποίος ανταποκρίνεται επιπλέον στην αντίστοιχη ερμηνεία από την Επιτροπή της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων (βλ. γενική σύσταση του CERD (2002), General Recommendation N° 29: Article 1, paragraph 1 of the Convention (Descent)). Σύμφωνα με την τελευταία, η αναφορά του όρου «καταγωγή» στο άρθρο 1 της Σύμβασης δεν καλύπτει μόνο τη φυλετική καταγωγή, οπότε δε θα προσέθετε κάτι, αλλά και άλλες μορφές αυστηρότατης κοινωνικής διαστρωμάτωσης, όπως οι κάστες³. Το ζήτημα έχει σημασία, καθώς τέτοιες διακρίσεις αναπαράγονται στις ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, στο πλαίσιο ομάδων μεταναστών που προέρχονται από χώρες όπου παρατηρούνται τέτοια συστήματα⁴.

- **Φθορά ή βλάβη πραγμάτων (άρθρο 1, παρ. 2, Σ/Ν)**

Η ΕΕΔΑ έχει τονίσει ότι εκτός από τις προσβολές εναντίον ομάδων ή προσώπων αξιόποινες πρέπει να θεωρούνται και οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές εκδηλώσεις

³Το άρθρο 1 στην αγγλική χρησιμοποιεί τον όρο descent: In this Convention, the term "racial discrimination" shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, *descent*, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

⁴ Βλ. σχετικά Λ.-Α. Σιουλιάνος, « Les potentialités de la Convention pour l'élimination de la discrimination raciale. A propos de la Recommandation générale concernant la discrimination fondée sur l'ascendance », *Libertés, justice, tolérance. Mélanges en hommage au Doyen G. Cohen-Jonathan*, Bruylant 2004, τ. 2/1389-1393.

που στρέφονται κατά πραγμάτων (κινητών ή ακινήτων), τα οποία χρησιμοποιούνται αποκλειστικά από τις παραπάνω ομάδες ή πρόσωπα (όπως π.χ. θρησκευτικά αντικείμενα, εθνικά σύμβολα, οίκοι λατρείας, χώροι διαμονής, εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, κλπ.). Σημειώνεται συνεπώς με ικανοποίηση ότι το παρόν Σ/Ν περιλαμβάνει σχετική πρόβλεψη, παρότι το αμέσως προηγούμενο του Μαΐου 2013 δεν έκανε καμία σχετική αναφορά.

- **Τέλεση πράξης με ρατσιστικό κίνητρο από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο (άρθρα 1, παρ. 5 και 2, παρ. 2 Σ/Ν)**

Η ΕΕΔΑ έχει τονίσει τον καθοριστικό ρόλο που οφείλουν να διαδραματίζουν στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας οι δημόσιοι λειτουργοί, επισημαίνοντας την ανάγκη λογοδοσίας για πράξεις τους που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της αντιρατσιστικής νομοθεσίας. Η τέλεση της πράξης από δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο οφείλει να συνιστά επιβαρυντική περίπτωση, όπως άλλωστε ορίζουν και οι διατάξεις του άρθρου 4 (γ) της Διεθνούς Σύμβασης για την Καταπολέμηση όλων των μορφών Φυλετικών Διακρίσεων, δυνάμει των οποίων τα κράτη δε θα επιτρέψουν σε δημόσιες αρχές και όργανα, εθνικά ή τοπικά, να προωθούν ή να υποκινούν σε διακρίσεις.

Β. Προτάσεις της ΕΕΔΑ που δεν ελήφθησαν υπόψη για την εκπόνηση του παρόντος Σ/Ν

- **Ζήτημα σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου (άρθρα 1, παρ. 1 και 2, παρ. 1, Σ/Ν)**

Η ΕΕΔΑ σημειώνει την παράλειψη διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής του Σ/Ν στα πρόσωπα ή ομάδες προσώπων που χρήζουν προστασίας έναντι της ρατσιστικής βίας λόγω του «γενετήσιου προσανατολισμού» τους.

Αναφέρεται, δε, ότι το αμέσως προηγούμενο Σ/Ν (άρθρο 2, παρ. 2, ΣχΝ Μαΐου 2013) είχε ακολουθήσει τις προτάσεις της ΕΕΔΑ, αντικαθιστώντας μάλιστα τον όρο «γενετήσιο προσανατολισμό» με τον όρο «σεξουαλικό προσανατολισμό», όπως είχε προταθεί από την ΕΕΔΑ, ενώ περιελάμβανε και την «ταυτότητα φύλου».

Ειδικότερα, η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι στα άρθρα 1, παρ. 1 και 2, παρ. 1, Σ/Ν πρέπει να γίνει προσθήκη του όρου «σεξουαλικός προσανατολισμός» και ενδεχομένως να συνοδευτεί από τον όρο «ταυτότητα φύλου», ώστε να είναι πληρέστερη η προστασία των θυμάτων και σε σύμπνοια με τις συστάσεις των διεθνών οργάνων⁵.

Το «έγκλημα μίσους», έννοια ευρύτερη από τη «ρατσιστική βία» περιλαμβάνει στα κίνητρα στα κίνητρα και τη θρησκεία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την αναπηρία⁶. Άλλωστε η Απόφαση-πλαίσιο δεν εμποδίζει το κράτος μέλος να θεσπίσει διατάξεις εθνικού δικαίου και να προστατεύει κι άλλες ομάδες που προσδιορίζονται βάσει άλλων κριτηρίων πέραν της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενετικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής. Κατά συνέπεια, η ΕΕΔΑ χαιρετίζει την συμπερίληψη της «αναπηρίας» στους λόγους διάκρισης.

- **Προστασία θυμάτων και ουσιαδών μαρτύρων**

Η ΕΕΔΑ επισημαίνει πως η αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή του ρατσιστικού εγκλήματος προϋποθέτει την πραγματική δυνατότητα του θύματος να το καταγγείλει υπό ασφαλείς συνθήκες, χωρίς φόβο να βρεθεί σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση, ικανή να το αποτρέψει από την καταγγελία. Η Πολιτεία οφείλει να ενθαρρύνει τα θύματα – ασχέτως του καθεστώτος διαμονής τους στη χώρα – να καταγγέλλουν τις απειλές ή επιθέσεις εναντίον τους χωρίς τον κίνδυνο να τεθούν υπό κράτηση προς το σκοπό της απέλασης. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η προστασία των θυμάτων και ουσιαδών μαρτύρων πράξεων ρατσιστικής βίας, μέσω αναστολής της κράτησης και απέλασης (στην περίπτωση που στερούνται νομιμοποιητικών εγγράφων) και χορήγηση προσωρινής άδειας παραμονής, βάσει ειδικής εισαγγελικής διάταξης που θα πιθανολογεί τη βασιμότητα της καταγγελίας,

⁵ βλ. σχετικά τη σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, «CM/Rec(2010)5, on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity», ιδίως για τα ζητήματα εγκλημάτων μίσους ή άλλων περιστατικών με κίνητρο το μίσος παράρτημα, I-A παρ. 1 και τη σχετική έκθεση του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης του 2009, *Human rights and gender identity*.

⁶ Βλ. ΕΕΔΑ, «Η αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την αστυνομία και τη δικαιοσύνη», *Έκθεση 2011*, σελ. 153.

για το διάστημα μέχρι έκδοσης αμετάκλητης απόφασης στην ποινική δίκη κατά του υπαιτίου. Με τον τρόπο αυτό, θα είναι δυνατή η καταγγελία και διερεύνηση των πράξεων, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς των θυμάτων και χωρίς τον κίνδυνο σύλληψής τους, διευρύνοντας, διευκολύνοντας και επιταχύνοντας τη δίωξη κατά των υπαιτίων.

Οι προτάσεις αυτές της ΕΕΔΑ μπορεί να μην ενσωματώθηκαν στο παρόν Σ/Ν, υπάρχει ωστόσο σχετική ρύθμιση στο σχέδιο του νέου Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης (άρθρο 19, παρ. 1, β'), σύμφωνα με την οποία προβλέπεται η «Χορήγηση και ανανέωση αδειών διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους» σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών ή ρατσιστικών πράξεων⁷.

• Παράσταση πολιτικής αγωγής

Στο παρόν Σ/Ν όχι μόνο δεν ελήφθησαν υπόψη οι προτάσεις της ΕΕΔΑ για διεύρυνση του δικαιώματος παράστασης πολιτικής αγωγής, αλλά, πολύ περισσότερο, απουσιάζει κάθε πρόβλεψη αναγνώρισης δικαιώματος παράστασης πολιτικής αγωγής.

Το αμέσως προηγούμενο Σ/Ν (άρθρο 6) είχε αναγνωρίσει δικαίωμα παράστασης πολιτικής αγωγής σε νομικά πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων με βάση το σύστημα του ECOSOC. Βεβαίως, η ΕΕΔΑ είχε τονίσει ότι η παραπομπή στο σύστημα του ECOSOC δεν αποτελεί επαρκές κριτήριο και, για το λόγο αυτό, είχε αντιπροτείνει τη διεύρυνση του εν λόγω δικαιώματος σε ενώσεις προσώπων και νομικά πρόσωπα

⁷ Βλ. σχετικά άρθρο 19, παρ. 1 (β) του σχεδίου του νέου Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης: «[...] β. Σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών ή ρατσιστικών πράξεων, οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 1 και 2 του ν. 927/1979 (ΦΕΚ 139 Α') και στην παράγραφο 1 του άρθρου 16 του ν.3304/05 (ΦΕΚ 16 Α') καθώς και σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών πράξεων οι οποίες προβλέπονται στα άρθρα 187, 309 και 310 ΠΚ ή τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος και τελούνται σε βάρος της ζωής, της υγείας, της σωματικής ακεραιότητας, της περιουσίας, της ιδιοκτησίας και της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, εφ' όσον έχει ασκηθεί γι' αυτές ποινική δίωξη ή έχει διαταχθεί προκαταρκτική εξέταση και μέχρι να εκδοθεί τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή να τεθεί η υπόθεση στο αρχείο. Η συνδρομή των ως άνω προϋποθέσεων διαπιστώνεται με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών, τόσο πριν όσο και μετά την άσκηση ποινικής δίωξης. Η πράξη του Εισαγγελέα Πρωτοδικών κοινοποιείται στη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Εσωτερικών. Εάν τα ανωτέρω πρόσωπα υποβάλλονται σε θεραπευτική αγωγή ή άδεια διαμονής εξακολουθεί να χορηγείται για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η θεραπεία τους. Η διάρκεια της αρχικής άδειας διαμονής είναι ετήσια, παρέχει δικαίωμα εξαρτημένης εργασίας-παροχής υπηρεσιών ή έργου και μπορεί να ανανεώνεται κάθε φορά μέχρι δύο έτη εφόσον πληρούνται οι ίδιες προϋποθέσεις [...]».

με σαφή και αποκλειστικό σκοπό στο καταστατικό τους την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως δε την καταπολέμηση διαφόρων μορφών διακρίσεων και κυρίως αυτών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου.

- **Διερεύνηση ρατσιστικού κινήτρου – Ιδιώνυμο έγκλημα**

Λαμβάνοντας υπόψη τη συνεχή κλιμάκωση των επιθέσεων εναντίων προσφύγων, μεταναστών και άλλων ομάδων από οργανωμένες εξτρεμιστικές ομάδες, η ΕΕΔΑ επισημαίνει το εν τοις πράγμασι σοβαρό έλλειμμα σε ό,τι αφορά στη διερεύνηση του ρατσιστικού κινήτρου στο στάδιο δίωξης, ανεξάρτητα από την επιβαρυντική κατάσταση κατά το στάδιο επιμέτρησης της ποινής. Για το σκοπό αυτό, υιοθετώντας μια εναλλακτική νομοθετική προσέγγιση, η ΕΕΔΑ προτείνει τη ρύθμιση της ποινικής αντιμετώπισης του εγκλήματος με ρατσιστικά κίνητρα είτε (α) με ειδική ποινική διάταξη, δηλαδή ως ιδιώνυμο έγκλημα, είτε (β) ως γενική επιβαρυντική περίπτωση, με συγκεκριμένο όμως πλαίσιο ποινής, είτε (γ) με το συνδυασμό και των δύο. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στη ρύθμιση της ποινικής αντιμετώπισης του ρατσιστικού εγκλήματος με ιδιαίτερη νομοτυπική υπόσταση, ως ιδιωνύμου αδικήματος, η ΕΕΔΑ σημειώνει ότι, δεδομένης της ένταξης του ρατσιστικού κινήτρου στην αντικειμενική υπόσταση της άδικης πράξης, η κύρωση του ρατσιστικού εγκλήματος ως ιδιωνύμου καθιστά το αδίκημα πιο ορατό και αποδοκιμάζει ρητά, οπότε και σαφέστερα, το ρατσιστικό έγκλημα στα μάτια του θύματος και του κοινωνικού συνόλου. Η ειδική, δε, διάταξη διευκολύνει τη συλλογή σχετικών στοιχείων και επομένως, την πρόληψη και την καταπολέμηση⁸.

Γ. Παρατήρηση επί του άρθρου 2 του Σ/Ν

Επισημαίνεται ότι το παρόν Σ/Ν δεν παρέχει σαφή ορισμό των εγκλημάτων που αναφέρονται στο άρθρο 2, παρ. 1, περί «Δημόσιου εγκωμιασμού ή άρνησης εγκλημάτων» (εγκλήματα γενοκτονιών, εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, του Ολοκαυτώματος και εγκλήματα ναζισμού), σε αντιδιαστολή με

⁸ ΕΕΔΑ, «Η αντιμετώπιση της ρατσιστικής βίας από την αστυνομία και τη δικαιοσύνη», *Έκθεση 2011* (Τέταρτο Μέρος, Ειδική θεματική: ρατσιστική βία), σελ. 156.

τον προηγούμενο Σ/Ν που περιείχε ρητή πρόβλεψη σχετική με τον ορισμό των εν λόγω εγκλημάτων⁹.

Επίσης, αναφορικά με τον δημόσιο εγκωμιασμό, άρνηση ή εκμηδένιση εγκλημάτων, η ΕΕΔΑ επισημαίνει πως η απόλυτη απαγόρευση απλής έκφρασης ή άποψης αντίθετης με την αναγνώριση των συγκεκριμένων εγκλημάτων θα συνιστούσε μη ανεκτό περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Στο πεδίο προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας εμπίπτουν ιδέες που ενδεχομένως σοκάρουν ή ενοχλούν, ιδίως στο πλαίσιο του δημόσιου διαλόγου. Η ελευθερία αυτή συνιστά θεμέλιο της δημοκρατικής κοινωνίας και από τις πλέον βασικές συνθήκες για την πρόοδο και την ολοκλήρωση κάθε ατόμου. Παρόλο που η ελευθερία της έκφρασης σε όλα τα διεθνή κείμενα επιδέχεται περιορισμών για την προστασία άλλων έννομων αγαθών, όπως τα δικαιώματα και η υπόληψη των άλλων, η δημόσια τάξη, η υγεία, η ηθική κ.ά¹⁰ και παρόλο που και στο Σύνταγμα της Ελλάδας, η ελευθερία της έκφρασης υπόκειται στη γενική επιφύλαξη του νόμου και επιδέχεται περιορισμούς αυστηρά οριοθετημένους για την προστασία άλλων προστατευόμενων έννομων αγαθών (άρθρο 14, παρ. 1, Σ), η ΕΕΔΑ θεωρεί πως, όπως προκύπτει από τη διεθνή νομολογία, η εφαρμογή σχετικών περιορισμών θα είναι, ευλόγως, εξαιρετικά δυσχερής. Η ΕΕΔΑ συνιστά την ενδελεχή εξέταση των περιοριστικών προϋποθέσεων επιβολής της ποινής σε κάθε περίπτωση, ώστε να διασφαλιστεί η αυστηρή τήρηση των αναγκαίων συνθηκών προστασίας της επιστημονικής έρευνας και της ανταλλαγής απόψεων.

⁹ Ειδικότερα, το άρθρο 3, παρ. 1, του προηγούμενου ΣχΝ (Μάιος 2013) όριζε ότι: «1. Όποιος με πρόθεση, δημόσια, προφορικά ή διά του τύπου, μέσω του διαδικτύου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο ή τρόπο, εγκωμιάζει, αρνείται κακόβουλα ή εκμηδενίζει τη σημασία εγκλημάτων γενοκτονίας, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εγκλημάτων πολέμου, όπως αυτά ορίζονται στα άρθρα 6, 7 και 8 του Καταστατικού του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου που κυρώθηκε με το ν. 3003/2002 (Α' 75) ή των εγκλημάτων που ορίζονται στο άρθρο 6 του Καταστατικού του Διεθνούς Στρατοδικείου που προσαρτάται στη Συμφωνία του Λονδίνου της 8ης Αυγούστου 1945, καθώς και των εγκλημάτων του ναζισμού, και η πράξη αυτή στρέφεται κατά ομάδας προσώπων που προσδιορίζεται με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, τον γενετήσιο προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, κατά τρόπο που μπορεί να διεγείρει σε βιαιοπραγίες ή μίσος κατά μιας τέτοιας ομάδας ή μέλους της, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και χρηματική ποινή πέντε έως είκοσι χιλιάδων (5.000 – 20.000) ευρώ [...]».

¹⁰ Βλ. άρθρα 10, παρ. 2, ΕΣΔΑ και 19, παρ. 3, ΔΣΑΠΔ.